

Erizaintza irauli zuen irudia

1820ko maiatzaren 12an jaio zen Florence Nightingale, aitzindaria izan zen erizain ingelesa eta estatistikan ere ekarpenak egin zituen

Irakurri testua eta, testuingurua kontuan hartuta, aukeratu letra lodiz idatzitako hitzen baliokidea.

berria

Florence Nightingale (Florentzia, Italia, 1820-Londres, 1910) erizaintza modernoaren ama izan zen. Gaixoak **gizatasunez** _____ zaintzeko neurriak hartu zituen, eta ospitaletako langileek eskuak behin eta berriz garbitu behar zituztela esan zuen, mikrobioek gaitzak **eragin** _____ zitzaketela frogatuta ez zegoen garaian. Baina, **ziurrenik** _____, ez zuen lortuko neurri horiek erietxe guztietara orokortzerik, estatistikarako ere trebezia aparta izan ez balu. Grafiko mota berri bat sortu zuen, infekzioek gerra ospitaleetan eragiten zuten **triskantza** _____ irudikatzeko. Horri esker zabaldu zituzten begiak garai hartan osasun publikoan **zeresana** _____ zutenek.

Nightingale Italian jaio zen, baina sendia berehala itzuli zen sorterrira, Ingalaterrara. Familia aberatsekoa **izaki** _____, diru aldetik ez zuen eragozpenik izan heziketa sendoa jasotzeko; bai, ordea, emakumea zen aldetik. Aitak bezala, matematika oso atsegin zuen Florence Nightingale gazteak, eta gurasoen **aurreiritzien** _____ aurka egin behar izan zuen gogor, hura irakatsiko zion tutoreren bat jar ziezaioten. Bai eta lortu ere. Hala dio Arantza Urkaregi Matematikako doktoreak: «Garai hartako emakumeek filosofia, kultura eta halakoak ikasten zituzten bakarrik. Nightingalek hortik atera nahi zuen. Matematika ikasten hasi zen, eta haurrei irakatsi zien gero, baina erizaintza ikasteari ekin zion berehala. Garai hartan, zientziak ez zeuden horren **bereizita** _____; ez zen orain bezala».

XIX. mende hasierako emakumea izaki, ez zuen unibertsitatera joaterik izan, baina asko irakurri zuen medikuntzaz eta erien artatzeaz, eta alor horietan garai hartan zeresan handia zuten pertsonak ezagutu zituen, bere familiak zuen **sona** _____ handiari esker. Berez aisialdi bidaiak zirenak ere **baliatu** _____ zituen atzerriko ospitaleetan nola lan egiten zuten ikusteko, gurasoek jakin gabe. Erlijioak eragin handia zuen Nightingalerengan, eta aditu askok uste dute horregatik sorrarazten ziola halako ezinegona eta irrika erien ongizateaz arduratzeak.

Krimeako Gerrak (Itsaso Beltzean, gaur egungo Ukrainan) eman zion urtetan ikasitakoa eta hausnartutakoa aplikatzeko **aukera** _____. 1854an, Nightingalek berak trebatu zituen 38 emakume boluntarioekin batera, Uskudarren (Istanbul, Turkia) zegoen kanpaina ospitale batera bidali zuten, Britainiar Inperioko soldaduak artatzera. Ospitaleko kondizioak beldurgarriak ziren. Zaurituek lokatzez eta odolez betetako uniformeak zeramatzen **jantzita** _____, eta lurrean etzaten zituzten. Tokia gainezka zegoen. Nightingalek **erriak** _____ garbitzeko agindu zien erizainei, arroparentzako garbitoki bat egin zuen, sukaldeak... Ikaragarritzko hobeak ziren.

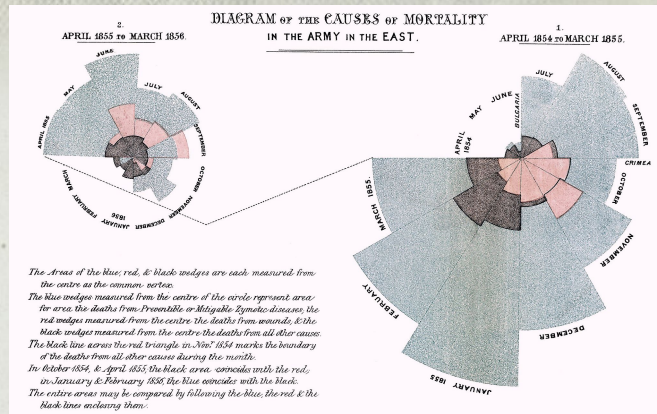
Neurri aitzindariak

Erizaintza modernoan **funtssezkoak** _____ diren baina orduan huskeriatzat jotzen ziren neurriak hartu zituen Nightingalek. Eskuak garbitzea, adibidez. «Notes on Nursing (Erizaintzari buruzko oharra) liburuan idatzi zuen erizainek oso maiz garbitu behar zituztela eskuak egun osoan, eta aurpegia ere garbitzen bazuten, are hobe.

berria

Hartutako neurriak aitzindariak eta zuzenak ziren, baina, hala ere, Nightingale iritsi eta hurrengo hilabeteetan, inoiz baino hildako gehiago izan ziren ospitale hartan. Une horretan, faktore batek egin zion ihes: eriak ez ezik, ospitaleak berak ere garbi egon behar zuen. Hildakoen kopurua ez zen murrizten hasi britainiar gobernuak bidalitako batzorde bat bertaratu eta ospitalean bertan putzu septikoak eta gune kutsakorrek zeudela ikusi zuten arte. Jendea tifusak edo kolerak **jota**

hiltzen ari zen ondorioz. Gaixoak ez ziren hiltzen soilik gerra zauriengatik, bertako airea arnasteagatik baizik. Arazoa konpondutakoan, eta aurrez hartutako neurriak batuta, orduan bai, % 42tik % 2ra jaitsi zen ospitale hartako heriotza tasa.

Azalera polarreko diagrama. Krimeako Gerran hildako soldadu britainiarren heriotza kausak irudikatzen ditu diagramak. Urdinez ageri dira infekzioz hildakoak, arrosaz zauriz hildakoak eta beltzez beste kausaren batek eragindakoak. Ezkerreko diagrama txikiak ospitalea garbitu ondorengo egoera erakusten du; urdina txikituz doa, eta heriotza tasa orokorra ere bai.

1856an, gerra bukatu eta etxera itzulitakoan, xehetasun handiz bildutako zifrak eta datuak eskuetan, ulertu zuen Nightingalek ospitalearen garbiketarik izan zuen garrantzia. Zifrok modu sinple eta ikusgarri batean **erakutsi** nahi zizkien agintariei, baina orduan baliatzen ziren grafikoek ez zuten balio. Hala, grafiko mota berri bat sortu zuen: azalera polarreko diagrama.

Normalean, grafiko batean, aldagai bat hartu eta horren maiztasuna **irudikatzen** da, eta barra diagrametan eman ohi da. Baina Nightingalek denbora eta gaixotasun motak adierazi nahi zituen. Hau da, bi aldagai mota sartu nahi zituen, eta maiztasuna erakutsi. Maiztasuna adierazteko azalera baliatu zuen. Zenbat eta azalera handiagoa, orduan eta hildako soldadu gehiago. Irudian urdinez dagoen azalera da handiena, eta infekzioz hildakoak irudikatzen ditu

Informazioa begietatik sartzea zen gakoa, eta hori lortu zuen Nightingalek. Zifrarik ez du ematen, baina diagramak inpaktua **eragiten** du, hunkigarria da: berehala ikusten da gerra zaurien **ondorioz** hildakoak gutxi batzuk izan zirela, ospitalean hartutako infekzioen erruz hildakoen aldean; eta egoerak izugarri egin zuela hobera putzu septikoak garbituta. Lehen, ospitale hark gaixoak erailtzen zituen. Agintariek ez zuten zalantzarik izan: ospitaleak eta erizaintza eraberritu behar ziren, infekzio fokuak saihestu.

Nightingale erizaintza modernoaren gidari izan zen handik aurrera. Esaterako, historiako **aurreneko** erizaintza eskola laikoa sortu zuen Londresko San Tomas ospitalean. Ez zuen berak irakasten, baina gainbegiratu eta asko idazten zuen. Tratatu bat idatzi zuen prostitutei laguntzeko, beste bat haurrentzako... Alor guztiak **ukitu** zituen. Gaur egun ere, berak utzitako ondarea nabarmena da. Ospitaleetako banaketan, adibidez: 30 oheko erizaintza gela bat egotea, berehalako zerbitzuak, infekzioen kontrolerako gela egotea... hori guztia Nightingalek diseinatu zuen.

Amaia Portugal (moldatuta)

Berria egunkaria

Aukerak

(1) gizalegez gizentasunez gaitasunez	(5) esanahia eragina sormena	(9) ospe sama zorte	(13) gaixoak zauriak eritasunak	(17) margotzen erakusten Iruditzen
(2) sor ager egin	(6) izanik zenagatik Izaten	(10) profitatu baloratu Birmoldatu	(14) ohikoak oinarrizkoak orokorrak	(18) ereiten sortzen Egiten
(3) seguruena ziurtasunez Zinez	(7) nahiaren iragarpenar en	(11) irtenbidea hautaketa abagunea	(15) jipoituta kutsatuta Zigortuta	(19) ondorioarengatik eraginez kausaz
(4) sarraskia galera kutsadura	(8) bermatuta berezita bananduta	(12) janzkeran soinean gorputzean	(16) azaldu aurpegiratu azaleratu	(20) lehengo antzinako lehendabiziko (21) jorratu sakondu hunkitu

Esaldiak berriatz

Hemen dituzu testuan atera diren zenbait esaldi. Berridatz itzazu eskaintzen den egitura erabilita.

1- Garai hartan ez zegoen frogatuta mikrobioek gaitzak eragin zitzaketela.

Artean, _____.

2- Ziurrenik, ez zuen lortuko neurri horiek erietxe guztietara orokortzerik, estatistikarako ere trebezia aparta izan ez balu.

_____ ezean _____.

3- Horri esker zabaldu zituzten begiak garai hartan osasun publikoan zeresana zutenek.

_____ zela eta _____.

4- Gurasoen aurreiritzien aurka egin behar izan zuen gogor, irakatsiko zion tutoreren bat jar ziezaioten.

_____ jarriko bazioten.

5- Garai hartako emakumeek filosofia, kultura eta halakoak ikasten zituzten bakarrik.

_____ baino _____.

6- Ez zuen unibertsitatera joaterik izan.

_____ izan _____.

7- Berez aisialdi bidaiak zirenak ere baliatu zituen atzerriko ospitaleetan nola lan egiten zuten ikusteko.

_____ zen _____.

8- Nightingalek eriak garbitzeko agindu zien erizainei.

_____ garbi _____.

9- Erizainek oso maiz garbitu behar zituzten eskuak egun osoan.

_____ beharra _____.

10- Eriak ez ezik, ospitaleak berak ere garbi egon behar zuen.

_____ gain _____.

11- Orduan ulertu zuen Nightingalek ospitalearen garbiketak izan zuen garrantzia.

_____ garrantziaz.

12- Hildakoak gutxi batzuk izan ziren, ospitalean hartutako infekzioen erruz hildakoen aldean.

_____ hildakoekin _____.

13- Nightingale erizaintza modernoaren gidari izan zen handik aurrera.

Aurrerantzean _____.

14- Ez zuen berak irakasten, baina gainbegiratu eta asko idazten zuen.

_____ arren _____.

Erantzunak

(1)	(5)	(9)	(13)	(17)
gizalegez	eragina	ospe	gaixoak	erakusten
(2)	(6)	(10)	(14)	(18)
sor	izanik	profitatu	oinarrizkoak	sortzen
(3)	(7)	(11)	(15)	(19)
seguruena	nahiaren	abagunea	kutsatuta	eraginez
(4)	(8)	(12)	(16)	(20)
sarraskia	bananduta	soinean	azaldu	lehendabiziko
				(21)
				jorratu

Berridazketa

- 1- Garai hartan ez zegoen frogatuta mikrobioek gaitzak eragin zitzaketela.
(Artean, frogatu gabe zegoen mikrobioek gaitzak eragin zitzaketela.)
- 2- Ziurrenik, ez zuen lortuko neurri horiek erietxe guztietara orokortzerik, estatistikarako ere trebezia aparta izan ez balu.
(Ziurrenik, estatistikarako ere trebezia aparta izan ezean, ez zuen lortuko neurri horiek erietxe guztietara orokortzerik.)
- 3- Horri esker zabaldu zituzten begiak garai hartan osasun publikoan zeresana zutenek.
(Hori zela eta zabaldu zituzten begiak garai hartan osasun publikoan zeresana zutenek.)
- 4- Gurasoen aurreiritzien aurka egin behar izan zuen gogor, irakatsiko zion tutoreren bat jar ziezaioten.
(Gurasoen aurreiritzien aurka egin behar izan zuen gogor, irakatsiko zion tutoreren bat jarriko bazioten.)
- 5- Garai hartako emakumeek filosofia, kultura eta halakoak ikasten zituzten bakarrik.
(Garai hartako emakumeek filosofia, kultura eta halakoak baino ez zituzten ikasten.)
- 6- Ez zuen unibertsitatara joaterik izan.
(Ezin izan zen unibertsitatara joan.)
- 7- Berez aisialdi bidaiak zirenak ere baliatu zituen atzerriko ospitaleetan nola lan egiten zuten ikusteko.
(Berez aisialdi bidaiak zirenez ere baliatu zen atzerriko ospitaleetan nola lan egiten zuten ikusteko.)
- 8- Nightingalek eriak garbitzeko agindu zien erizainei.
(Nightingalek eriak garbi zituzten agindu zien erizainei.)
- 9- Erizainek oso maiz garbitu behar zituzten eskuak egun osoan.
(Erizainek eskuak maiz garbitu beharra zeukaten egun osoan.)
- 10- Eriak ez ezik, ospitaleak berak ere garbi egon behar zuen.
(Eriez gain, ospitaleak berak ere garbi egon behar zuen.)
- 11- Orduan ulertu zuen Nightingalek ospitalearen garbiketak izan zuen garrantzia.
(Orduan jabetu zen Nightingale ospitalearen garbiketak izan zuen garrantziaz.)
- 12- Hildakoak gutxi batzuk izan ziren, ospitalean hartutako infekzioen erruz hildakoen aldean.
(Hildakoak gutxi batzuk izan ziren, ospitalean hartutako infekzioen erruz hildakoein alderatuta.)
- 13- Nightingale erizaintza modernoaren gidari izan zen handik aurrera.
(Aurrerantzean, Nightingale erizaintza modernoaren gidari izan zen.)
- 14- Ez zuen berak irakasten, baina gainbegiratu eta asko idazten zuen.
(Berak irakasten ez zuen arren, gainbegiratu eta asko idazten zuen.)